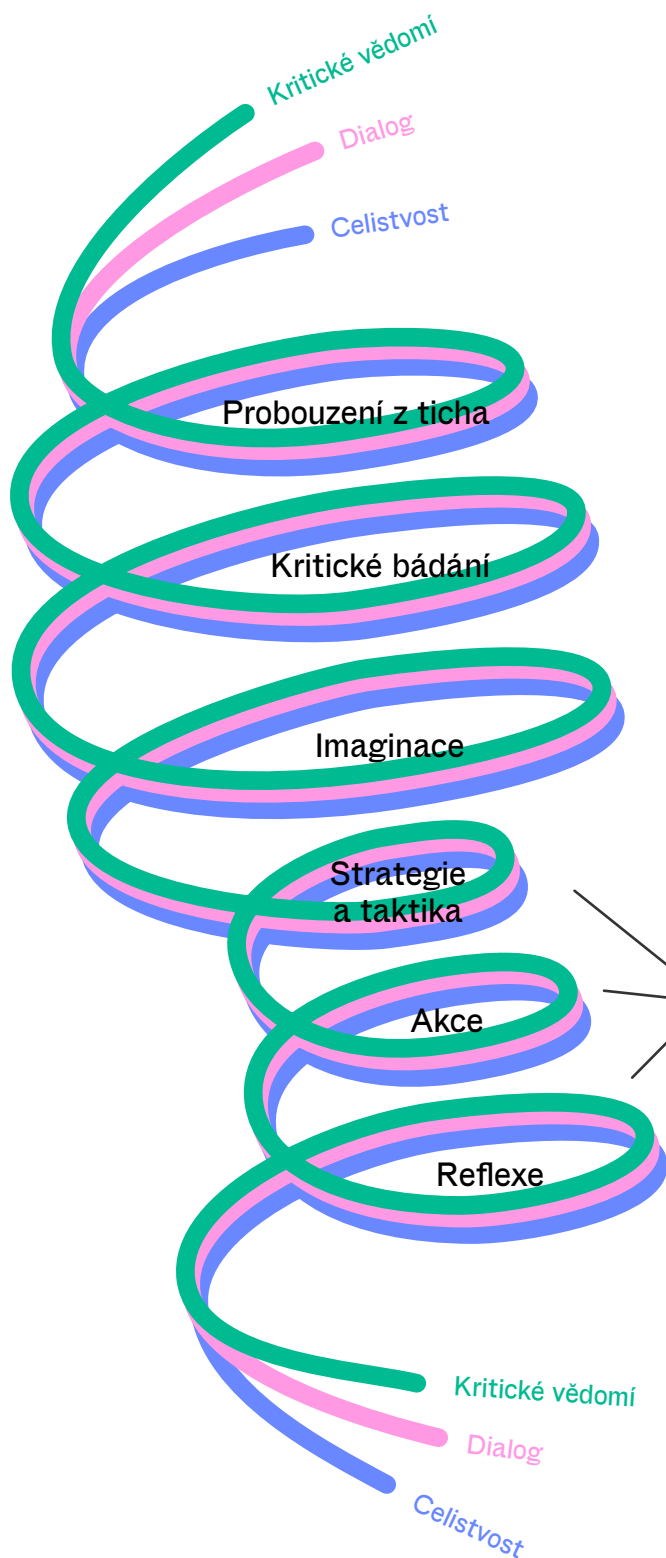

KOMPETENCE KRITICKÝCH VYUČUJÍCÍCH

Při vedení vzdělávacího procesu metody Futuropolis se vyučující opírají o kompetence, které uplatňují v různé míře podle dané fáze spirály.

1. Rozvíjí kritické vědomí (i své)
2. Jedná dialogicky a demokraticky
3. Zapojuje do učení celistvost člověka
4. Provazuje témata se životem žáků*yn
5. Reflektuje mocenské vztahy
6. Rozvíjí vnímání a vidění celku
7. Rozvíjí návyky systémového a kritického myšlení
8. Posiluje schopnost imaginovat a tvořit vize budoucnosti
9. Vede ke smysluplné akci a reflexi

1. Rozvíjí kritické vědomí (i své) <i>Utváříme kulturu a kultura utváří nás</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
<p>Podporuje rozvoj kritického vědomí, které umožňuje lidem v širokém smyslu propojovat individuální zkušenost se sociálními tématy, jednotlivé problémy s obecnějším sociálním systémem. Kriticky vědomý člověk propojuje osobní a sociální sféry, ať studuje jakýkoli problém nebo téma nebo v jejich věci jedná.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - četnost otázek po smyslu a příčinách stávajícího nastavení věci (ve škole, ve společnosti) - pojmenovávám nepojmenované předpoklady v tom, co je pro ostatní "normální" a dané. - dostatečný prostor pro kritické zkoumání minulého i současného systému společenského uspořádání - Prostor pro spolupráci a vytváření komunity skupiny. - Studující se ve třídě organizují za záměrem překonat útlak. - Příklady, kdy skupiny dosáhly změny na základě spolupráce. - Tematizují moc, a nevyhýbám se slovům útlak / nerovnosti / privilegia / solidarita - Počet momentů reflexe záměru vlastního konání (komu tím chci prospět) - Otázky utvořené na základě tvrzení studujících (proč to tak je, komu to slouží?) - Četnost momentů sdílení vlastních zkušeností studujících
<p>Posiluje u žáků a žákyň uvědomění vlastní moci proměňovat svým jednáním (individuálně i společně) konkrétní situace, nastavené struktury a kulturu a formulovat vlastní podobu vztahů.</p>		
<p>Rozpoznává mocenské situace a svoji pozici a to kdo utváří kulturu (kdo má moc) a kdo nemá moc ji utvářet.</p>		
<p>Všímá si žáky a žákyňmi vnímaných limitních situací, stejně tak naivního myšlení žáků a žákyň ("to nemá cenu", "to nepude" / "vše je bez problémů" "vyřeší se to samo"). Limitní situace i naivní myšlení staví jako problém ke zkoumání – věci nejsou dané a neměnné, ale výsledkem působení lidských sil, a tudíž jdou ovlivňovat.</p>		

2. Jedná dialogicky a demokraticky <i>Vyučující i žáci*kyně jsou si navzájem partnery v procesu učení, učící se komunitou.</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Vytváří důvěrné a bezpečné prostředí pro společné sdílení, ve kterém se společně stáváme lidmi (humanizace). Dialog je vždy vztahem mezi lidmi (a ne objekty).	Reflektivní: Co měli moji žáci možnost ovlivnit na obsahu, podobě nebo načasování výuky? Jaké mám se skupinou dohody podporující dialog a naslouchání?	<ul style="list-style-type: none"> ● Počet vlastních promluv ve třídě (měřím tzv. teacher talk, poměr času, kdy mluví žáci*kyně a kdy učitel*ka) ● Počet a podobu žákovských promluv s argumentem, množství a podobu triadických interakcí (diskuze min. 3 žáků a žaček, která trvá déle jak 30 sekund, kdy na sebe účastníci*ce diskuze vzájemně reagují) ● Počet otázek (k přemýšlení/ filosofických) položených žáky ● Počet vlastních položených otázek k rozvinutí promluvy žáků a žákyň a otázek vyšší kognitivní náročnosti ● Prostor pro přemýšlení, prostor pro ticho ● Množství empatických reakcí, a parafrázování za účelem porozumění ● četnost situací, kdy žáci*čky se mnou iniciují dialog → obrací s osobními otázkami a osobními problémy, zvou mě do svých emancipačních aktivit, ● četnost situací, kdy se mnou žáci sdílí humor ● četnost situací, kdy na základě dialogu se žáky*němi přizpůsobím obsah, směr či načasování výuky
Posouvá hranice toho, na čem jde s žáky*němi společně domluvit ohledně obsahu, formy, způsobu hodnocení.		
Rozvíjí demokratickou strukturu a procesy ve třídě tak, aby braly v úvahu potřeby jednotlivce a potřeby skupiny.		
Facilituje a podněcuje diskuzi mezi studujícími navzájem: vede linii diskuze, podporuje rozvedení promluvy studujících, parafrázování, shrnování, rozlišování reakcí a nových příspěvků, kladení otázek, které posunují diskuzi. Snaží se vyhýbat rychlým odpovědím.		
Formuluje otázky, které vedou k rozvíjení myšlenkových operací na vyšších úrovních (např. analýza, syntéza...).		
Vnímá aktivní naslouchání jako důležitou součást diskuze a cíleně tuto dovednost rozvíjí.		
Zná limity své zkušenosti, je otevřený*á a naslouchající zkušenosti ostatních.		

3. Zapojuje do učení celistvost člověka <i>Učíme se nejen hlavou – bereme do hry i tělo a emoce</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Do procesu učení zapojuje celého člověka (mysl, tělo, emoce, sny).	<u>Přípravné</u> Jak zvládám přítomnost emocí; mít vlastní emoce a zůstat s emocemi druhých?	
Vytváří prostor pro reflexi emocí a pocitů ve vztahu k probíraným otázkám. Reflektuje vlastní emoce a pocity.	Jakými principy se pro práci s emocemi u žáků řídím?	
Vnímá své pocity jako informaci, všímá si jich, ale nevyhýbá se kvůli nim otevírání témat, která považuje za důležitá, i když mohou vzbuzovat neklid či kontroverzi.	V jakých situacích se jakým emocím vyhnou a proč? (jakých emocí se bojím?)	<ul style="list-style-type: none"> • množství situací, kdy se do vzdělávacího procesu dostane práce s tělem (mimo hodiny tělesné výchovy) • Děti mají svobodu rozhodovat nad vlastním tělem (např. možnost chodit sám na záchod, způsob trávení přestávek, možnost běhat)
Rozeznává hodnotu humoru, vášně, zvědavosti, intuice a rozhořčení coby emočních rozměrů učení. Doceňuje roli emocí a využívá je k dialogu o tom, na čem žákům a žákyním záleží.	<p>Jak do výuky zapojím tělo (tělesnost, emoce, pohyb)?</p> <p>Jaké emoce může připravované téma vzbudit a jak s nimi naložím?</p> <p>Jakou techniku nezaloženou na slově dnes ve výuce použiju?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • množství situací, kdy je v rámci výuky slyšet (zdravý) smích (kdy skupinu jako celek něco pobaví) • velikost prostoru pro jiné, než písemné projevy • množství situací, kdy se do výuky dostane téma emocí – sdílení vlastního prožívání reálných situací ve skupině, emocí spojených s řešenými tématy • počet situací, kdy se učíme mimo budovu školy • četnost situací, kdy vyučující otevřeně sdílí své pocity a potřeby • Četnost situací, kdy reagují na emoční projevy žáků přijímajícím způsobem. Dívkám legitimizují emoce hněvu, chlapcům emoce něhy a smutku

4. Provazuje témata se životem žáků*yň <i>Zkušenost a kultura žáků jako vstupní brána do procesu učení</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Zajímá se o žáky - jejich kulturu a sociální podmínky	Jak přemýšlím o generačních vztazích?	<ul style="list-style-type: none"> ● Počet případů, kdy žáci*ky během výuky sami otevrou vlastní téma – skrze sdílení zážitku, zkušenosti, něčeho co je trápí či zajímá ● Počet případů, kdy žáci*ky reflektují, že naučená znalost jim pomáhá porozumět světu kolem nich (vlastním problémům aj.) ● Četnost projevů radosti z učení ● Míra aktivního zapojení žáků*ek do procesu ● Počet případů, kdy pro výuku používám materiály, “co frčí” ● Počty případů, kdy jsem změnil*a výuku podle témat / situací / potřeb, které řeší a přináší studenti ● Množství neformálních rozhovorů a času tráveného s žáky*němi
Učení staví na zkušenost žáků/yň a jejich sociální, ekonomické, politické, environmentální situaci.	Co žáky ažačky zajímá? Čím tráví čas?	
Velká společenská aktuální i akademická témata provazuje s tématy ze života žáků.	Jak k tématu přistoupím, aby měli žáci chuť jej zkoumat?	
Témata předkládá jako problémy ke zkoumání.	<u>Reflektivní:</u> Co z toho, co mi dnes povídali žáci, si pamatuju?	

5. Reflektuje mocenské vztahy <i>Moc ve skupině se reflektuje a přelévá.</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Zkoumá mocenskou dynamiku, distribuci moci ve skupině i ve společnosti.	<u>Přípravné</u> Jaká svá privilegia a zkušenost s útlakem si uvědomuju?	<ul style="list-style-type: none"> ● počet situací, kdy se ptám na vlastní vzdělávací záměry skupiny a jednotlivých žáků*ek ● počet případů, kdy se v použitých výukových materiálech či diskuzi objeví zkušenost marginalizované či utlačované skupiny (kurikulum, diskuzní situace ve třídě) ● četnost položených otázek: Na koho to dopadá? Komu to slouží? Čí hlasy nejsou slyšet? ● četnost případů, kdy vystupuji proti proti projevům útlaku a dominance - jak v kurikulu, tak v diskuzích) ● četnost případů, kdy v diskuzi vytvořím prostor pro lidi, kteří často nemluví ● četnost promluv introvertů a lidí, kteří často nemluví ● četnost promluv lidí z marginalizovaných skupin
Hledá příčiny nerovností ve světě i okolí.	Když otevírá téma, zkoumám kdo v něm utváří představu o tom, co je správné a normální?	
Sdílí svoji moc a odpovědnost v procesu učení se studujícími, umí ustoupit do pozadí a předává odpovědnost za učení na studující.	Jaké diskusní techniky dnes umožní promluvit i těm, co obvykle nemluví?	
Zajišťuje prostor všem hlasům, zejména těm, které nebývá slyšet (ve třídě i na úrovni studovaných témat).	Jak dnes umožním žákům ovlivnit, co a jak se budou učit?	
Při tématech se zaměřuje také na zkušenost marginalizovaných a utlačovaných skupin.	<u>Reflektivní</u> Jaké perspektivy zůstaly zamlčené?	
Je si vědom své sociální pozice, svých privilegií a nakládá s nimi ve prospěch celku a společné emancipace.	Jak společně reflektujeme moc ve třídě? A mé mocenské postavení?	
Pomáhá žákům a žákyním překlápet rezistenci v konstruktivní zpětnou vazbu a tvorbu pozitivních vazeb mezi sebou samými.	Bývám spojencem*kyní svých žáků*ek?	

6. Rozvíjí vnímání a vidění celku <i>Vidět celý les spíše než jeden strom</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Snaží se porozumět "celkovému obrazu". Zaměřuje se na les raději než na detaily jednoho z jeho stromů.	Jak přemyslím o mimolidských bytostech a proč?	<ul style="list-style-type: none"> ● Četnost okamžiků, kdy žáci*ky vidí obraz živé planety? ● četnost promluv žáků*ek o perspektivách mimolidských bytostí ● množství situací, kdy žáci*ky zkoumají, jakých systémů jsou součástí rodiče, komunita, parta aj. ● délka času, který trávíme jsou v přírodě ● Žáci si prosazují vegetariánská a veganská jídla v jídelně ● četnost chvil, kdy spolu prožíváme klimatický žal ● četnost chvil, kdy pojmenováváme společné potřeby
Podporuje uvědomování si provázanosti mezi lidmi navzájem a mezi lidmi a přírodou.	V jakých okamžicích vnímám sebe jako součást širšího celku, který ovlivňuji?	
Nachází radost v odpovědnosti za širší metabolismus - systém.	V jakých okamžicích vnímám sebe či člověka obecně jako součásti přírody? Jak umožním žákům vnímat sebe jako součást přírody? Jak žákům umožním vnímat se jako součást širšího celku, který ovlivňuji? Jak poznám a proměním antropocentrický obsah kurikula? V jakých okamžicích budou žáci hledat, co je propojuje?	

7. Rozvíjí návyky systémového a kritického myšlení <i>Vše je propojené a vše má své důvody, učíme se to hledat, vidět a porozumět tomu</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Dává do souvislostí individuální zkušenosti a vede ke zkoumání jejich systémového rozměru.	Jak umožním studujícím místo sledu událostí vidět dlouhodobé trendy?	<ul style="list-style-type: none"> • četnost situací, kdy modeluji zdůvodňování vlastního myšlení (“Myslím si to na základě těchto věcí:”) • četnost otázky: “Proč si tohle myslíme?” • četnost kontaktu s jinými pohledy – v materiálech i promluvách – lišících se od převažujícího názoru skupiny) • prostor pro kritické zkoumání minulého i současného systému společenského uspořádání • četnost používání nástrojů systémového myšlení • četnost situací, kdy na výroky obviňující jedince nebo skupiny reaguji otázkami po kultuře a systému a mocenském nastavení
Klade <u>kritické otázky</u> , které vedou k systémovému přemýšlení a analýze mocenských vztahů.	Při jaké příležitosti může třída uvidět cyklickou povahu problému?	
Názory podkládá argumenty a vede k tomu i ostatní.	Kdy jsem změnil*a názor a co tomu pomohlo?	
Uvědomuje si, jak vlastní pozice a přesvědčení ovlivňují výklad minulosti, vnímání přítomnosti a utváření budoucnosti.	Uvědomuju si, co ovlivňuje mé názory a přesvědčení?	
Odkrývá a prověřuje předpoklady - své i jiných, na kterých lidé staví názory a přesvědčení.	Vyhledávám i jiné názory, než s kterými souhlasím?	
Mění úhly pohledu a naslouchá jiným pro to, aby zvýšil*a vlastní porozumění.	Jak často se dívám na vývoj jevu, prostředí, či skupiny (a jakými představami o světě byl utvářen)?	
Je otevřený/á tomu svůj názor posouvat a přetvářet ve světle nových poznatků a argumentů.	Všímám si své touhy po rychlém řešení? (všímám si, jak se cítím v nejistotě, nejasnosti aj...)	
Rozeznává komplexní a cyklickou povahu problémů, vnímá příčiny a následky jako navzájem propojené.	Na jakých předpokladech stavím tento výklad?	
Pozoruje změny systému (jedinec, třída, komunita, ekosystém) v dlouhodobějším horizontu, je schopen pozorovat a formulovat vzory a trendy chování systému.	Do jaké hloubky systémových příčin půjdeme při zkoumání nějakého jevu?	
Odolává lákavým a rychlým závěrům.		

8. Posiluje schopnost imaginovat a tvořit vize budoucnosti <i>Bez představivosti nelze dosáhnout změny k lepšímu</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Hledá způsoby k podněcování imaginace a podporuje žactvo v překonávání vnitřních bariér (“vnitřních policajtů”)	<u>Přípravné</u> Co ovlivňuje moje představy o budoucnostech (jaké ideologie, vzorce, atd.)?	<ul style="list-style-type: none"> ● Studující vyjadřují představy, které jsou transformativní, vykazují posun ke spravedlivějšímu světu (třídě, škole, městě...) ● Ve výuce je prostor i pro jiné formy imaginace, než je ta písemná a slovní. ● Četnost chvil, kdy se ve třídě stane něco kreativního a vyučující ocení kreativitu a spontaneitu (imaginace je oceňována) ● četnost zařazování metod na rozvoji imaginace a k promýšlení budoucností ● Četnost otázek: Co ovlivňuje naše představy o budoucnosti? Co kdyby? Jak jinak? V čem to bude lepší než teď? Pro koho ta budoucnost funguje líp? <p>výskyt příběhů o tom, jak si lidé v minulosti představovali lepší budoucnost a dosáhly jí</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pravidelně reflektuje, co a jak ovlivňuje jeho vlastní schopnost imaginace budoucností.
Vytváří otevřené a bezpečné prostředí pro imaginaci, vyvaruje se hodnocení a soudů.	Jakou formu imaginace zvolím?	
Rozvíjí schopnost žáků a žaček představit si spravedlivější budoucnost, v níž lidé pečují o potřeby všech..	Kde v programu je příležitost pro hledání jiných variant k danému stavu nebo k předložené představě budoucnosti?	
Podporuje formulaci společných představ a vize ve skupině.	<u>Reflektivní</u> Jaké příběhy jsem přinesl o budoucnosti, co jsme se dozvěděli o jiných možnostech života?	
Hledá a přináší perspektivy “zpoza kopce”, příklady komunit, společenství, paralelních systémů fungujících na jiných představách o světě i vztazích s druhými	Co pomohlo studujícím, z toho co jsem udělal, uvažovat o budoucnosti více transformativně, než před mým zásahem? Jak často je v mé výuce příležitost představit si budoucnost? Kolik prostoru dávám rozvoji imaginace?	

9. Vede ke smysluplné akci a reflexi <i>Bez reflexe nedochází k učení, bez akce nedochází ke změně</i>	Obecné otázky (přípravné / reflektivní, ty se mohou odvíjet od indikátorů)	Indikátory: Jak se to projevuje, když to dělám?
Vede k formulaci individuálních i společných zájmů, pomáhá formulovat směr a cíl, kterým by žáci a žákyně chtěli jít. Podporuje chuť podílet se na změně a jít do akce.	<u>Přípravné</u> Jak se skupinou odkryjeme z jaké pozice akci děláme? Co nás vede k tomu, abychom dělali toto a tímto způsobem?	<ul style="list-style-type: none"> ● Skupina společně zkoumá, zda akce řeší příčiny či následky. (Pracuje s nástrojem Žebřík participace, HEADS UP) ● Množství času na promýšlení akce a přístupu k ní ● stoupající počet řídicí činnosti v ruce třídy podle jejich možností (studující vedou společně schůzky, plánování, studující se sami organizují). ● Vyučující zachytí nebo sám vyzve k přechodu k akci. (“Co dává smysl udělat, abychom to změnili?”) ● Každý, kdo chce být zapojen, najde svou roli. ● Všichni rozumí, čeho a proč chtějí dosáhnout. ● Skupina reflektuje, co se dělo, čeho dosáhla, každý si je vědom vlastního přínosu.
Facilituje plánování, průběh a reflexi akce, ve kterém předává co nejvíc zodpovědnosti na studenty	Co je můžu naučit, aby je to vedlo k vlastní sebeorganizaci?	
Vede reflexe proběhlé činnosti – klade vhodné otázky, vytvářet prostředí, ve kterém si žáci a žákyně mohou formulovat své vlastní závěry učení.	Počítám s dostatečným časem na promýšlení akce a reflexi? Co můžu udělat pro to, aby si každý mohl najít svůj způsob zapojení?	
Pomáhá skupině a jednotlivcům, aby nedělali akci z nadřazené pozice a nereprodukovali rozložení privilegií a útlaku.	Jak mohu podpořit vytrvalost žáků a žaček?	